

مقاله‌ی پژوهشی**بررسی مقایسه‌ای ذهن آگاهی، مهارت‌های جرات‌ورزی و بازداری و فعال‌سازی رفتاری در****پسران تک‌والد و بدون والدین ۱۵ ساله شهر گرگان****خلاصه**

مقدمه: خانواده تک‌والدی اخیراً رواج روزافزون یافته است. با توجه به شیوع طلاق و افزایش خانواده‌های تک‌والد و بدون والدین، پژوهشی حاضر با هدف بررسی مقایسه‌ای ذهن آگاهی، مهارت‌های جرات‌ورزی و بازداری رفتاری در پسران تک‌والد و بدون والدین ۱۵ ساله شهر گرگان انجام شده است.

روش کار: نمونه آماری این پژوهش توصیفی علی‌مقایسه‌ای شامل ۷۶ نفر از پسران ۱۵ ساله تک‌والد و بدون والد (۴۰ تک‌والد و ۳۶ نفر بدون والد) شهرستان گرگان است که در پاییز ۱۳۹۵ به روش غیرتصادفی هدفمند از نوع در دسترس انتخاب شدند و از آن‌ها خواسته شد تا به پرسش‌نامه‌های مقیاس سیستم‌های بازداری/فعال‌سازی رفتاری، جرات‌ورزی گمبیریل و ریچی (۱۹۷۵) و پرسش‌نامه ذهن آگاهی پاسخ دادند. داده‌ها با استفاده از روش آزمون ضریب تحلیل واریانس چندمتغیره مورد بررسی قرار گرفت.

یافته‌ها: در مجموع بین مشاهده، عدم قضاوت، از ابعاد متغیر ذهن آگاهی، جرات‌ورزی و فعال‌سازی رفتاری/بازداری رفتاری در دو گروه در پسران تک‌والد و بدون والدین با توجه به تحلیل واریانس یک‌سویه تفاوت معنی‌داری در سطح ($P < 0.001$) وجود دارد. همچنین نشان تفاوت معنی‌داری در حیطه‌های دیگر ذهن آگاهی هم - چون عدم واکنش، توصیف، عمل همراه با آگاهی، در دو گروه در پسران تک‌والد و بدون والدین وجود ندارد.

نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج تحقیق به طور کلی می‌توان بیان نمود که عدم برخورداری از دو والد در سیر رشدی افراد تاثیر بسزایی در فرایند شناختی و رفتاری آنان می‌گذارد و وجود حتی یک والد به تنهایی نیز نقش کتمان‌ناپذیری را در این روابط ایفا می‌نماید.

واژه‌های کلیدی: پسران، ذهن آگاهی، جرات‌ورزی، رفتار، والد

*مهديه ذكايي آشتياني

کارشناس ارشد روان‌شناسی خانواده‌درمانی،
پژوهشکده‌ی خانواده، دانشگاه شهید بهشتی،
تهران، ایران

نصيره مقدم‌فر

دانشجوی روان‌شناسی ارشد، واحد علوم
تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

*مؤلف مسئول:

پژوهشکده‌ی خانواده، دانشگاه شهید بهشتی،
تهران، ایران

تاریخ وصول: ۹۵/۱۱/۲۵

تاریخ تایید: ۹۵/۱۲/۲۵

مقدمه

خانواده تک‌والدی از دهه ۱۹۶۰ در مغرب زمین رواج روزافزون یافته است. در این خانواده‌ها فرزندان تنها با یکی از والدین خود و در اکثر موارد با مادر زندگی می‌کنند (۱). محققان اجتماعی، عوامل اصلی ظهور و گسترش خانواده‌های تک‌والدی را کاهش ازدواج رسمی، زندگی مشترک بدون ازدواج، فردگرایی مفرط، گرایش به طلاق و ساده‌سازی تشریفات طلاق دانسته‌اند (۲). بیشترین آسیب را در این بین، فرزندان در خانواده می‌بینند، به دلیل آنکه در سیر رشدی خود به حمایت هر دو والد توأم نیازمندند، طبیعتاً هر خانواده‌ای در وهله اول با انتخاب شکل می‌گیرد و همانند آن طلاق نیز یک انتخاب محسوب می‌گردد، زمانی انسان می‌تواند انتخاب صحیح و متناسب با شرایط خود کسب نماید که نسبت به تمامی موارد به طور نسبی ذهن آشنا باشد و سنجیده عمل نماید (۳)، در این بین ذهن آگاهی یعنی بودن در لحظه با هر آنچه اکنون هست، بدون قضاوت و بدون اظهار نظر درباره‌ی آنچه اتفاق می‌افتد؛ تجربه‌ی واقعیت محض بدون توضیح است. افراد ذهن آگاه واقعیات درونی و بیرونی را آزادانه و بدون تحریف ادراک می‌کنند، و توانایی زیادی در مواجهه با دامنه گسترده‌ای از تفکرات، هیجانات و تجربه‌ها دارند (۴). ذهن آگاهی بر بهبود خلق لذت بردن از زندگی و ابراز وجود بهبود نشانه‌های اضطراب، استرس و اضطراب امتحان و کاهش پریشانی روان شناختی تأثیر دارد (۵).

این فرآیند شامل ایجاد روش خاصی از بذل توجه به تجربیات ما است (۶)، که کم و بیش با روش متداول و روزمره بذل توجه ما به زندگی خود تفاوت دارد و بیانگر نوعی مشاهده متمرکز، انعطاف پذیر، و لحظه به لحظه آشکار شدن جریان افکار، احساسات، و حس‌های جسمانی است (۷) که خود را در حیطه هوشیاری ما عرضه می‌کند. به واسطه آن که ذهن آگاهی باعث تعدیل احساسات بدون قضاوت و افزایش آگاهی نسبت به احساسات روانی و جسمانی می‌شود و به واضح دیدن و پذیرش هیجانات و پدیده‌های فیزیکی، همانطور که اتفاق می‌افتند، کمک می‌

کند (۸). به افراد در تعدیل رفتارهای منفی و افکار منفی کمک می‌نماید و منجر به تنظیم رفتارهای مثبت مرتبط با سلامتی می‌شود (۹). نتایج مطالعات اسکات و مالوف^۱ نشان می‌دهد که هر چه ذهن آگاهی افزایش پیدا کند به موازات آن، آرامش فرد، عملکرد انطباقی فرد، توانایی‌های عاطفی، مهارت‌هایی مثل درک، فهم، مدیریت و کنترل احساسات خود و دیگران نیز افزایش پیدا می‌کند و به معنی توجه کردن به زمان حال به شیوه‌ی خاص، هدف مند و خالی از قضاوت است (۱۰). از آنجا که انسان موجودی اجتماعی است، به نحوی به آن نیازمند است که تشکیل خانواده دهد و فرزندی داشته باشد و همواره در تلاش است تا مهارت‌هایی جهت تسهیل روابط میان فردی به دست بیاورد، توجه روز افزون به جرأت ورزی به عنوان موردی از مهارت‌های زندگی، حاکی از آشکارشدن ارزش‌ها و تأثیرات فراوان این مهارت است (۱۱). اهمیت جرأت ورزی در ارتباطات بین فردی و نقش مؤثر آن در تعامل‌های اجتماعی به خصوص نوجوانان، منجر به پژوهش‌های متعددی در این زمینه گردیده است (۱۲). مسأله ابراز وجود و مقوله‌ی جرأت ورزی، در واقع توانایی افراد جهت برقرار نمودن روابط بین فردی مناسب در تعاملات اجتماعی و یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر در بهداشت روانی است (۱۳). میتوان جرأت ورزی را قلب رفتار میان فردی یا مهارت برقراری ارتباط میان فردی برشمرد (۱۴). به طور کلی جرات‌مندی را می‌توان توانایی ابراز صادقانه نظرات، احساسات و نگرش‌ها بدون احساس اضطراب دانست و شامل دفاع فرد از حقوق خود می‌باشد، به شکلی که به حقوق دیگران آسیبی وارد نشود (۱۵). افراد کم جرئت نمی‌توانند به صورت مناسب با اطرافیان خود تعامل داشته باشند، این افراد احساس گناه، بی‌اعتمادی و سلطه‌پذیری در روابط اجتماعی را تجربه می‌کنند و ترس، اضطراب و افسردگی از خود نشان می‌دهند، همین‌طور میزان پذیرش خود و عزت نفس در این افراد پایین است (۱۵). هنگامی که کودکان در محیط خانواده و اجتماعی می‌آموزند که جرات ورز باشند و آگاهانه رفتار و

^۱Scott and Malloff

شدند. در گروه کودکان بدون والد نمونه گیری از مراکز کودکان شبه خانواده بهزیستی انجام گردید. پس از ارائه توضیحاتی به افراد در مورد هدف مطالعه و جلب اعتماد آزمودنی‌ها و دادن اطمینان به آنان از وجود شرایط لازم برای اجرای صحیح آزمون‌ها، اقدام به نمونه گیری شد. همه آزمودنی‌ها در دو گروه نوجوانان تک والد و بدون والد با پرسشنامه‌های ذیل مورد سنجش قرار گرفتند.

ابزار پژوهش

الف- پرسشنامه جرات ورزی گمبریل و ریچی (۱۹۷۵): به منظور گردآوری داده‌ها در این پژوهش از پرسشنامه ابراز وجود گمبریل ریچی استفاده شد. این پرسشنامه از دو قسمت تشکیل شده است و دارای ۴۰ ماده است و هر ماده آن یک موقعیت را که مستلزم رفتار جرات ورزی است، نشان می‌دهد. در قسمت اول از آزمودنی خواسته می‌شود که شدت ناراحتی خود را در هنگام مواجه شدن با موقعیت‌هایی که نیاز به ابراز وجود دارد برحسب یک مقیاس درجه بندی ۵ گزینه‌ای بیان کند (درجه ناراحتی)، و در قسمت دوم آزمودنی باید برحسب یک مقیاس درجه بندی ۵ گزینه‌ای مشخص کند، چقدر احتمال دارد در آن موقعیت‌ها رفتار توصیه شده را انجام دهد (احتمال بروز رفتار غیرجرات‌مندانه). دامنه نمره این آزمون در هر قسمت بین ۴۰ تا ۲۰۰ می‌باشد و هر چه نمره آزمودنی در هر قسمت بیشتر باشد، حاکی از این است که ابراز وجود او کمتر است. اعتبار عاملی ماده‌های مختلف به دست آمده است. ضریب پایایی این آزمون را گمبریل و ریچی برای درجه ناراحتی ۰/۸۷ و برای احتمال بروز رفتار ۰/۸۱ گزارش نموده‌اند. روایی این پرسشنامه را متخصصان دانشگاه علوم تربیتی و روان‌شناسی علامه طباطبائی و دانشگاه اصفهان در سال ۷۵-۱۳۷۴ مورد بررسی قرار داده و روایی محتوایی از نظر آنها تأیید شده است. ضریب پایایی به دست آمده توسط بهرامی از طریق بازآزمایی در مورد درجه ی ناراحتی ۰/۷۱ و در مورد احتمال بروز رفتار ۰/۸۸ تأیید شده است (۲۳).

ب- پرسشنامه ذهن آگاهی (FFMQ): مقیاس خودسنجی ۳۹ آیتمی است که توسط بائر و همکاران از طریق تلفیق

انتخاب نمایند، در این میان از برخی رفتارها چشم پوشی و برخی دیگر را انتخاب می‌نمایند، که منجر به انجام فعالیت‌هایی می‌گردد، که مصطلحا آن را فعال سازی و بازداری رفتاری می‌نامند، یکی از مدل‌های نوروسایکولوژیک شخصیت، نظریه حساسیت به تقویت است که توسط روانشناس مشهور، جفری گری، بر اساس تفاوت‌های فردی در واکنش به محرک تنبیه کننده و پاداش دهنده مطرح شده است (۱۶). نظریه گری در مورد شخصیت، توضیحی را در مورد ارتباط ابعاد شخصیت و فیزیولوژی فراهم می‌کند (۱۷). گری دو سیستم عصب شناختی یعنی سیستم بازداری رفتار (BIS) و سیستم فعال‌سازی رفتار (BAS) را مطرح می‌کند (۱۸). BIS با حساسیت به نشانه‌های تنبیه، عدم پاداش و رفتار اجتنابی مشخص می‌شود و با نظام‌هایی که اضطراب در آن‌ها نقش دارد، همپوشی دارد؛ در حالی که BAS به نشانه‌های پاداش، اجتناب از تنبیه و گرایش به لذت، حساس است (۱۹). مهم‌ترین صفت منعکس کننده این دو سیستم به ترتیب اضطراب و تکانشگری است. سیستم فعال‌سازی اساس نوروفیزیولوژیک تکانشگری بوده و با عواطف مثبت همراه است و توسط محرک‌های مثبت فعال می‌شود (۲۰). در حالیکه سیستم بازداری رفتار اساس نوروفیزیولوژیک اضطراب بوده و با عواطف و محرک‌های منفی در ارتباط است (۲۱). فرض بر این است که هیجان‌ات مثبت مانند شادی و آرامش با انگیزش گرایشی (BAS) و هیجان‌ات منفی مانند غم و ترس با انگیزش اجتنابی (BIS) رابطه دارد (۲۲). با توجه به مطالب فوق هدف از پژوهش حاضر بررسی مقایسه‌ای ذهن آگاهی، مهارت‌های جرات ورزی و بازداری و فعال‌سازی رفتاری در پسران تک‌والد و بدون والدین ۱۵ ساله شهر گرگان است.

روش کار

روش انجام این پژوهش توصیفی از نوع علی مقایسه‌ای یا پس‌رویدادی است. نمونه آماری این پژوهش شامل ۷۶ نفر از نوجوانان پسر ۱۵ ساله تک‌والد و بدون والد (۴۰ تک‌والد و ۳۶ نفر بدون والد) شهرستان گرگان در پاییز ۱۳۹۵ است که به روش غیرتصادفی هدفمند از نوع در دسترس انتخاب

واکنشی بودن و $\alpha=0/83$ مربوط به عامل توصیف) بدست آمد (۲۵).

ج- مقیاس سیستم های بازداري/فعال سازي رفتاري (BAS/BIS): مقیاس سیستم های بازداري/فعال سازي رفتاري (کارور و وایت، ۱۹۹۴) شامل ۲۰ پرسش خود گزارشی و دو زیرمقیاس BIS و زیر مقیاس BAS است. زیر مقیاس BIS در این پرسشنامه شامل هفت آیتم است که حساسیت سیستم بازداري رفتاري یا پاسخدهی به تهدید و احساس اضطراب هنگام رویارویی با نشانه های تهدید را اندازه می گیرد. زیر مقیاس BAS نیز سیزده آیتمی است، که حساسیت سیستم فعال ساز رفتار را می سنجد، و خود شامل سه زیر مقیاس دیگر است که عبارتند از: سائق (BAS-DR، چهار آیتم)، پاسخدهی به پاداش^۱ (BAS-RR، پنج آیتم)، جستجوی سرگرمی (BAS-FS، چهار آیتم). آیتها روی یک مقیاس چهار درجه ای توسط آزمودنی رتبه بندی می شود. کارور و وایت، ثبات درونی زیر مقیاس BIS را $0/74$ و ثبات درونی BAS را $0/71$ گزارش کرده اند. خصوصیات روان سنجی نسخه فارسی این مقیاس در ایران توسط محمدی در دانشجویان شیرازی مطلوب گزارش شده است. اعتبار به روش بازآزمایی برای مقیاس BAS، $0/68$ و برای زیر مقیاس BIS، $0/71$ گزارش کرده است (۲۶).

نتایج

نمونه آماری این پژوهش شامل ۷۶ نفر از نوجوانان پسر ۱۵ساله تک والد و بدون والد (۴۰ تک والد و ۳۶ نفر بدون والد) شهرستان گرگان در پاییز ۱۳۹۵ به روش غیرتصادفی هدفمند از نوع در دسترس انتخاب شدند.

جدول ۱- میانگین، انحراف معیار خرده مقیاس های ذهن

آگاهی، مارت های جرات ورزی و بازداري و فعال سازي رفتاري

گویه هایی از پرسشنامه ذهن آگاهی فریبرگ (FMI)، مقیاس هوشیاری و توجه ذهن آگاه براون و ریان (MAAS)، مقیاس ذهن آگاهی کنجوقی بائر و اسمیت (KIMS) و پرسشنامه ذهن آگاهی بائر و همکاران (FFMQ) با استفاده از رویکرد تحلیل عاملی تحول یافته است. بائر در سال ۲۰۰۶، تحلیل عاملی اکتشافی را بر نمونه ای از دانشجویان دانشگاه انجام داد. این پرسشنامه دارای ۱۱۲ گویه و ۵ مولفه بود بر اساس نتایج ۴ عامل از ۵ عامل با عامل های شناخته شده در KIMS قابل مقایسه بود و پنجمین عامل شامل آیتم هایی از FMI و MQ بود که تحت عنوان حالت غیر واکنشی به تجربه درونی تعریف شد. عامل های بدست آمده اینچنین نامگذاری گردید: مشاهده، عمل توأم با هوشیاری، غیر قضاوتی بودن به تجربه درونی، توصیف و غیر واکنشی بودن. عامل مشاهده در برگیرنده توجه به محرک های بیرونی و درونی مانند احساسات، شناخت ها، هیجان ها، صداها و بوها میباشد. توصیف به نامگذاری تجربه های بیرونی با کلمات مربوط می شود، عمل توأم با هوشیاری در برگیرنده عمل کردن با حضور ذهن کامل در هر لحظه است و در تضاد با عمل مکانیکی است که در هنگام وقوع ذهن فرد در جای دیگری است. غیر قضاوتی بودن به تجربه درونی شامل حالت غیر قضاوتی داشتن نسبت به افکار و احساسات است و غیر واکنشی بودن به تجربه درونی اجازه آمد و رفت به افکار و احساسات درونی است بی آنکه فرد در آنها گیر کند (۲۴). بر اساس نتایج، همسانی درونی عامل ها مناسب بود و ضریب آلفا در گستره ای بین $0/75$ (در عامل غیر واکنشی بودن) تا $0/91$ (در عامل توصیف) قرار داشت. همبستگی بین عامل ها متوسط و در همه موارد معنی دار بود و در طیفی بین $0/15$ تا $0/34$ قرار داشت (۲۵). همچنین در مطالعه ای که بر روی اعتبار یابی و پایائی این پرسشنامه در ایران انجام گرفت، ضرایب همبستگی آزمون- باز آزمون پرسشنامه در نمونه ایرانی بین $r=0/57$ (مربوط به عامل غیر قضاوتی بودن) و $r=0/84$ (عامل مشاهده) مشاهده گردید. هم چنین ضرایب آلفا در حد قابل قبولی (بین $\alpha=0/55$) مربوط به عامل غیر

¹Reward Responsiveness

تعداد	انحراف معیار	میانگین	گروه	متغیر
۳۶	۹/۰۲۹۴۱	۹۵/۱۱۱۱	تک والد	جرات ورزی
۴۰	۹/۹۲۳۷۸	۱۰۰/۰۷۵۰	بدون والدین	جرات ورزی
۳۶	۲/۰۶۳۰۹	۱۷/۴۷۲۲	تک والد	مشاهده
۴۰	۲/۴۴۴۷۷	۱۶/۳۵۰۰	بدون والدین	مشاهده
۳۶	۲/۸۵۴۶۸	۲۰/۲۷۷۸	تک والد	توصیف
۴۰	۳/۱۸۸۰۲	۱۹/۱۲۵۰	بدون والدین	توصیف
۳۶	۴/۵۶۳۰۵	۱۹/۴۱۶۷	تک والد	عمل همراه با
۴۰	۴/۳۹۶۳۱	۱۹/۱۷۵۰	بدون والدین	آگاهی
۳۶	۴/۰۲۲۱۶	۱۶/۷۷۷۸	تک والد	عدم قضاوت
۴۰	۳/۷۱۵۵۳	۱۹/۲۰۰۰	بدون والدین	عدم قضاوت
۳۶	۳/۹۷۴۹۲	۲۰/۵۰۰۰	تک والد	عدم واکنش
۴۰	۴/۲۰۶۱۵	۱۹/۷۵۲۰	بدون والدین	عدم واکنش
۳۶	۶/۴۱۶۴۳	۳۵/۵۲۷۸	تک والد	فعال سازی
۴۰	۵/۲۴۹۶۰	۳۳/۶۷۵۰	بدون والدین	رفتاری
۳۶	۷/۵۰۰۰۰	۳۸/۵۸۳۳	تک والد	بازداری رفتاری
۴۰	۵/۳۷۶۵۳	۳۴/۳۷۵۰	بدون والدین	بازداری رفتاری

جدول ۲- باکس همگنی ماتریس های واریانس کوواریانس

متغیر	مقدار
آزمون باکس	۴۶/۱۱۸
تحلیل واریانس	۱,۱۳۳
درجه آزادی ۱	۳۶
درجه آزادی ۲	۱۷۹۹۳/۹۶۱
معناداری	۰/۲۶۹

با توجه به عدم معناداری آزمون همگنی کوواریانس ها آزمون باکس و عدم معناداری همسانی واریانس ها توسط آزمون لوین با احتمال قوی می توان گفت داده ها همسان و مفروضات تحلیل واریانس چند متغیره رعایت شده است.

جدول ۳- نتایج حاصل از تحلیل واریانس چند متغیره (MANOVA)

بر روی تفاضل نمرات خرده مقیاس های ذهن آگاهی، مهارت های جرات ورزی و بازداری و فعال سازی رفتاری در پسران تک والد و بدون والدین

توان آزمون	مقدار اثر	مجذور اتا	P	DF خطای	DF	F	مقدار	اثرات
۰/۹۹۹	۴۵/۲۵۴	۰/۴۰۳	۰/۰۰۰	۶۷/۰۰۰	۸/۰۰۰	۸۵/۶۵۷	۰/۴۰۳	اثر پلایی
۰/۹۹۹	۴۵/۲۵۴	۰/۴۰۳	۰/۰۰۰	۶۷/۰۰۰	۸/۰۰۰	۸۵/۶۵۷	۰/۵۹۷	لامبدایی و یلکز
۰/۹۹۹	۴۵/۲۵۴	۰/۴۰۳	۰/۰۰۰	۶۷/۰۰۰	۸/۰۰۰	۸۵/۶۵۷	۰/۶۷۵	اثر هتلینگ
۰/۹۹۹	۴۵/۲۵۴	۰/۴۰۳	۰/۰۰۰	۶۷/۰۰۰	۸/۰۰۰	۸۵/۶۵۷	۰/۶۷۵	بزرگترین ریشه خطا

آگاهی، مهارت های جرات ورزی و بازداری و فعال سازی رفتاری در پسران تک والد و بدون والدین تفاوت معنی داری وجود دارد. جهت پی بردن به این تفاوت تحلیل واریانس یک راه در متن مانوا انجام گرفت که نتایج حاصل از آن در جدول شماره بعد درج شده است.

همان طور که جدول فوق نشان می دهد همه آزمونهای مانوا (اثر پلایی $F=0.403$ ، لامبدایی و یلکز $F=0.597$ ، اثر هتلینگ $F=0.675$ ، بزرگترین ریشه خطا $F=0.675$) در سطح $(P < 0.01)$ معنی دار می باشند، بر این اساس می توان بیان داشت حداقل در یکی از خرده مقیاس های ذهن

جدول ۴- نتایج حاصل از تحلیل واریانس یک راه در متن مانوا بر روی تفاضل نمرات خرده مقیاس های ذهن آگاهی، مهارت های جرات ورزی و بازداری و فعال سازی رفتاری در پسران تک والد و بدون والدین

توان آزمون	مقدار اثر	مجذور اتا	معناداری	F	میانگین مربعات	df	مجموع مربعات	متغیرها	منبع پراکنده
۰/۶۱۱	۵/۱۶۱	۰/۰۶۵	۰/۰۲۶	۵/۱۶۱	۴۶۶/۸۶۷	۱	۴۶۶/۸۶۷	جرات ورزی	پراکنده
۰/۵۶۴	۴/۶۲۲	۰/۰۵۹	۰/۰۳۵	۴/۶۲۲	۲۳/۸۶۲	۱	۲۳/۸۶۲	مشاهده	پراکنده
۰/۳۷۲	۲/۷۳۴	۰/۰۳۶	۰/۱۰۲	۲/۷۳۴	۲۵/۱۷۹	۱	۲۵/۱۷۹	توصیف	پراکنده
۰/۰۵۶	۰/۰۵۵	۰/۰۰۱	۰/۸۱۵	۰/۰۵۵	۱/۱۰۷	۱	۱/۱۰۷	عمل همراه با آگاهی	پراکنده
۰/۷۶۸	۷/۴۴۷	۰/۰۹۱	۰/۰۰۸	۷/۴۴۷	۱۱۱/۱۶۷	۱	۱۱۱/۱۶۷	عدم قضاوت	پراکنده

عدم واکنش	۱۱/۳۸۰	۱	۱۱/۳۸۰	۰/۶۷۸	۰/۴۱۳	۰/۰۰۹	۰/۶۷۸	۰/۱۲۸
فعال سازی رفتاری	۲۸۱/۲۵۳	۱	۲۸۱/۲۵۳	۸/۲۷۳	۰/۰۰۵	۰/۱۰۱	۸/۲۷۳	۰/۸۱۰
بازداری رفتاری	۳۳۵/۵۵۹	۱	۳۳۵/۵۵۹	۸/۰۲۰	۰/۰۰۶	۰/۰۹۸	۸/۰۲۰	۰/۷۹۸

پژوهش نشان دادند که میانگین سیستم فعال سازی و بازداری رفتاری در در پسران بدون والد کمتر از گروه پسران تک والد می باشد. این یافته با نتایج پژوهش‌های اسلوب‌آداسکیا و همکاران و پیکت و همکاران مبنی بر رابطه معنادار مثبت بین سیستم بازداری رفتاری و مشکلات اضطراب افراد همخوان می باشد. شاید این نتیجه را بتوان اینگونه تبیین کرد که طبق دیدگاه گری در صورتی که نظام بازداری رفتاری کم کار باشد، بازداری فرد در زمان مواجه با علائم تنبیه و غیر پاداش آسیب میبند، بنابراین احتمال دارد فرد دچار علائم اختلالات روانشناختی شود (۲۷). در تبیین مولفه های ذهن آگاهی با توجه به نتیجه بدست آمده که خرده مقیاس مشاهده و عدم قضاوت در دو گروه متفاوت است، نیز می تواند در نتیجه بازخورد های رفتاری و دیدگاهی وجود والد به فرزند خود باشد، به طور کلی می توان این گونه استدلال نمود که وجود تنها یک والد در فرایند رشدی نوجوانان نقش تعیین کننده ی در گرایش کمتر به سمت مشکلات روانشناختی و تسهیل کننده ی افراد به سمت هنجار پذیری باطنی باشد، که همخوان با دیدگاه های ذهنی فرد است، همانطور که خدری، عسگری در تحقیقی با عنوان مقایسه ویژگی های شخصیتی و سازگاری فردی - اجتماعی نوجوانان تک والد و دو والد شهر اصفهان به این نتیجه رسیدند که دانش آموزان تک والد و دو والد از لحاظ ویژگی های شخصیتی و سازگاری فردی - اجتماعی تفاوت معناداری ندارند (۱).

نتیجه گیری

نتایج حاصل از داده های پژوهش تفاوت معناداری در دو گروه مورد مطالعه در ذهن آگاهی، مهارت های جرات ورزی نشان می دهد و همچنین با توجه به یافته های تحقیق نشان می دهد که در گروه پسران تک والد در متغیر جرات ورزی، فعال سازی رفتاری/ بازداری رفتاری شرایط و

نتایج این آزمون حاکی از آن است که در مجموع بین جرات ورزی و مشاهده، عدم قضاوت، از ابعاد متغیر ذهن آگاهی و همچنین در فعال سازی رفتاری/ بازداری رفتاری در دو گروه در پسران تک والد و بدون والدین با توجه به تحلیل واریانس یک راهه در متن مانوا تفاوت معناداری در سطح ($P < ۰/۰۰۱$) وجود دارد. مندرجات جدول فوق همچنین نشان می دهد که تفاوت معناداری را در حیطه های دیگر ذهن آگاهی همچون عدم واکنش، توصیف، عمل همراه با آگاهی، در دو گروه در پسران تک والد و بدون والدین وجود ندارد.

بحث

این پژوهش با هدف بررسی مقایسه ای ذهن آگاهی، مهارت‌های جرات ورزی و بازداری و فعال سازی رفتاری در پسران تک والد و بدون والدین ۱۵ ساله شهر گرگان انجام شده است و به طور کلی تفاوت معناداری در سه متغیر در دو گروه پژوهش مشاهده شد. نتایج حاصل از داده های پژوهش تفاوت معناداری در دو گروه مورد مطالعه در ذهن آگاهی، مهارت های جرات ورزی نشان می دهد و همچنین با توجه به یافته های تحقیق نشان می دهد که پسران تک والد در متغیر جرات ورزی، فعال سازی رفتاری/ بازداری رفتاری شرایط و آمادگی بهتری را با توجه به میانگین های بدست آمده دارا می باشند، که می تواند تبیین کننده ی نقش و وجود تنها یک والد در فرایند رشدی فرد باشد که به تناسب افراد بدون والد ویژگی ها و توانمندی های بهتری را نیز دارا می باشند. حسن زاده و همکاران نیز در تحقیقی با عنوان رابطه ابعاد شخصیت، الگوهای ارتباطی خانواده با رفتار جرأت مندانه در دانشجویان به این نتیجه رسیدند که جهت گیری گفت و شنود خانواده پیش بینی کننده مثبت و معنادار وجهت گیری همنوایی پیش بینی کننده منفی و معنادار رفتار جرأت مندانه می باشد (۱۳). همچنین نتایج

در خاتمه از مسئولین محترم مراکز نگهداری کودکان بی سرپرست و بهزیستی در خصوص کسب مجوز نامه های شرکت کنندگان و تسهیل فرایند نمونه گیری در گروه کودکان بدون والد در پژوهش حاضر، تشکر می‌نمایم.

آمادگی بهتری را با توجه به میانگین های بدست آمده دارا می باشند، که می تواند تبیین کننده ی نقش و وجود تنها یک والد در فرایند رشدی فرد باشد که به تناسب افراد بدون والد ویژگی ها و توانمندی های بهتری را نیز دارا می باشند.

تشکر و قدردانی

References

1. Khedri Z, Asgari P. [Comparison of personality characteristics and individual adjustment - adolescents in single-parent and two-parent Isfahan]. *Thinking and behavior (Applied psychology)* 2012; 5: 45-54. (Persian)
2. Hakim Shoshtari M, Hajebi A, Panaghi L, Abedi Sh. [Emotional and behavioral problems in children of single-parent families compared to two-parent families: Imam Khomeini Relief Committee]. *Journal of Faculty of Medicine, Tehran University of Medical Sciences* 2009, 66(3): 196-202. (Persian)
3. Zare Bahram Abadi M, Kar KZ, Boroujerdi H, Mohammadifar MA. [Effectiveness of improving the quality of the relationship parent-child relationships in families, single parents, guardians girls]. *Journal of clinical psychology* 2013; 5(2): 14-24. (Persian)
4. Chiesa, A, Calati, R, Serretti A. Does mindfulness training improve cognitive abilities? A systematic review of neuropsychological findings. *Clin Psychol Rev* 2011; 31(3): 449-64.
5. Rostami A, Shariat Nia K, Khvajvnd Kh. [Examine the relationship between self-efficacy and mindfulness with rumination among students of Islamic Azad University]. *Medical sciences journal* 2014; 24(4): 254-9. (Persian)
6. Flook L, Goldberg SB, Pinger L, Davidson RJ. Promoting prosocial behavior and self-regulatory skills in preschool children through a mindfulness-based kindness curriculum. *Dev Psychol* 2015; 51(1): 44-51.
7. Mitchell JT., Zylowska L, Kollins SH. Mindfulness meditation training for attention-deficit/hyperactivity disorder in adulthood: Current empirical support, treatment overview, and future directions. *Cogn Behav Pract* 2015; 22(2): 172-91.
8. Bayrami M, Movahedi Y, Alizadehgoradel J. Mindfulness-based cognitive therapy in reducing social anxiety and dysfunctional attitudes. *Journal of adolescent social cognition* 2015; 4(7): 41-52. (Persian)
9. Barnert ES, Himelstein S, Herbert S, Garcia-Romeu A, Chamberlain LJ. Innovations in practice: Exploring an intensive meditation intervention for incarcerated youth. *Child Adolesc Ment Health* 2013; 19(1): 69-73.
10. Ismailian N, Tahmasian K. [The effectiveness of mindfulness-based cognitive therapy on symptoms of depression and acceptance of children with divorced parents]. *Journal of clinical psychology* 2013; 5(3): 47-57. (Persian)
11. Mirzakhani N, Kangarani Farahani M, Rezaei M, Akbarzada Baqban AR, Sadeghi S. [Comparison of assertiveness and anxiety in Tehran elementary school students with learning disorders with normal counterparts]. *Rehabilitation medicine* 2016; 5(2): 209-18. (Persian)
12. Demirbilek M, Otrar M. The Examination of assertiveness levels and self-respect of adolescents with single parent and whole Family. *Int Online J Educ Sci* 2014; 6(1): 215-41.
13. Hassanzadeh M, Mohammad Hassanzadeh A. [The relationship between characters, family communication patterns and behavior in students]. *Educational psychology* 2015; 11: 103-17. (Persian)
14. Han-Jong L. Relations of children's proactive and reactive assertiveness to peer acceptance: Moderating effects of social interest. *Psychol Rep* 2014; 114(3): 913-26.
15. Khazayi F, Heidari Nasab L, Jalali MR. [Comparison of self-efficacy, self-esteem, social anxiety, shyness and aggression among high school students with different levels of assertiveness]. *Journal of Kashan University of Medical Sciences* 2014; 18(3): 229-38. (Persian)
16. Purkurd M, Abolqasemi A, Narimani M, Rezaei Jmaluyi H. [Direct and indirect effect of self, impulsivity, behavioral activation and inhibition social skills substance abuse among students]. *Journal of research in addiction* 2013; 7: 11-28. (Persian)

17. Kobleva X, Seidel E, Kohler C, Schneider F, Hebal U. Dissociation of explicit and implicit measures of the behavioral inhibition and activation system in borderline personality disorder. *Psychiatr Res* 2014; 218: 134-42.
18. Mansouri A, Roodsari A. [The relationship between activation and inhibition of pathological and non-cognitive behavioral concerns]. *Journal of Babol University of Medical Sciences* 2010; 12 (1): 59-64. (Persian)
19. Ross RR, Keiser HN, Strong JV, Webb CM. Reinforcement sensitivity theory and symptoms of personality disorder: Specificity of the BIS in cluster C and BAS in cluster B personality and individual differences. *Pers Individ Diff* 2013; 54(2): 289-93.
20. Jasko K, Czernatowicz-Kukuczka A, Kossowska M, Czarna AZ. Individual differences in response to uncertainty and decision making: The role of behavioral inhibition system and need for closure. *Motiv Emot* 2015; 39(4): 541-52.
21. Narimani M, Vahidi Z, Abolqasemi A. [Compare alexithymia, impulsivity and behavioral activation and inhibition in obsessive-compulsive and paranoid personality disorder symptoms and normal students]. *Journal of clinical psychology* 2013; 5(2): 55-65. (Persian)
22. Sultan Mohammadlou S, Gharraee B, Fath Ali Lavassani F, Gohari MR. [The relationship between activation and behavioral inhibition systems, meta-cognitive emotion regulation difficulties and concerns]. *Research in cognitive and behavioral sciences* 2013; 3(2): 85-100. (Persian)
23. Toozandehjani H, Nejat C, Kamalpur N. [Comparison of effectiveness gradual desensitization techniques, assertiveness and their combination in patients with social phobia]. *Andeesheh va Raftar* 2007; 2(6): 63-74. (Persian)
24. Dehghani M, Ismaili N, Akbari F, Hasanvand M, Nikmanesh E. [Evaluate the psychometric properties and factor structure Five Facet Mindfulness]. *Andeesheh va Raftar* 2014; 9: 77-88. (Persian)
25. Ahmadvand Z, Heidari Nasab L, Shaeeri MR. [Explaining the components of mindfulness-based psychological well-being]. *Journal of health psychology* 2012; 2: 60-69. (Persian)
26. Mohammadi N. [Behavioral activation and inhibition system]. *Shiraz University, Scientific journal of Shahed University* 2009; 15: 61-9. (Persian)
27. Ghadirzabihi S, Abolghasemi A, Aqajani SA. [To compare the inhibition system- Enable behavioral and emotional clarity in students with and without traumatic experience]. *Journal of school psychology* 2015; 4(2): 69-88. (Persian)